

EDICIÓ: Grup de divulgació de la història de Fals, Associació Cultural i Recreativa de Fals
COL·LABORACIÓ: Ajuntament de Fonollosa, Cooperativa UMAC, Arxíu Comarcal de Manresa

ASSOCIACIÓ CULTURAL I RECREATIVA DE FALS
Carrer de les escoles, s/n
08259 Fals (Fonollosa)
Telèfon: 938368003

El contingut d'aquesta edició és de divulgació de la història local del poble de Fals. En cap cas es vol ferir la sensibilitat de ningú i, serà d'agrair que qualsevol errada o inexactitud en els escrits, sigui comunicada als redactors de Falcha.

Sociedad de Socorros Mutuos

Algú es podria estranyar en constatar que entre els "herois de Cuba" o "els últims de Filipines" no hi ha cap fill de Fals. L'explicació és senzilla; els de Fals no hi anaven a la guerra. Quan es va instaurar el servei militar obligatori, a començaments del segle 19è, el sistema de reclutar soldats funcionava per quotes. Depenent del nombre d'habitants, cada poble havia d'aportar un determinat contingent de joves disposats a servir al Rei. En complir els vint anys, els xicots eren cridats a l'Ajuntament i quintats. Si no anaven gaire coixos i superaven el metre cinquanta-cinc, eren declarats aptes i entraven en un sorteig per decidir qui s'havia d'incorporar i qui es quedava tranquil·lament a casa. El sorteig es feia a la casa consistorial a les set de la matinada i anava així

«...preparadas de antemano las papeletas que contenian escritos los nombres de los mozos alistados, se fueron leyendo una por una y enrollandolas, se introdujeron en bolas iguales y estas en un globo preparado al efecto que, cerrado, se dejó sobre la mesa de la presidencia á la vista del público (...) fueron llamados enseguida para la extracción de las bolas dos niños menores de diez años; dos de los mozos tomaron los dos globos, removiendo sin abrirlos las bolas suficientemente; uno de los niños sacó una bola de las que contenian los nombres y entregandola al Regidor Síndico...»

Hi havia tota mena d'estratègies per evitar treure bola negra. Des de prometes i oracions a algun sant, fins al mètode que propugnava la vella Pereta, masovera d'Oliveres del Pla; ficar-se durant el sorteig un cap de serp dins la mà. Aquests mètodes no sempre funcionaven i llavors calia anar a fer el soldat. L'estada a l'exèrcit durava normalment tres anys i comportava els riscos inherents a la professió militar. No era cap ganga servir en un exèrcit que s'emportava més pallisses que victòries. Recordem si no més, el paper de les tropes espanyoles en la guerra contra els Estats Units a Cuba i Filipines, que com sap tothom, van guanyar ells.

Si un jove que havia tingut mala sort en la rifa volia estalviar-se una ferida de metralla o de baioneta, una malària o alguna cosa pitjor, tenia una solució; llogar algú que complís els tres anys de servei al seu lloc. Era un tracte

perfectament legal, les autoritats no s'hi ficaven. Tant feia que hi anés l'un com l'altre; allò que importava era que els generals disposessin de la carn de canó que fes falta.

Soldat de la Guarnició de maó, 1910

No costava pas trobar algú disposat a passar per aquests tràngols a compte de l'altre. Hi havia prou misèria i gent

sense feina. L'únic inconvenient era el preu que calia pagar-ne pel servei. Tres anys de soldada pujava a una quantitat que només podien permetre's els fills de les famílies riques. Què podia fer doncs, un pobre pagès de Fals?

Aquesta pregunta se la deuriem fer una colla de caps de casa de Fals, que patien per haver de prescindir d'algun fill, quan hi havia tanta feina per fer a casa. Un dia van convocar a tothom a una reunió i van proposar la creació d'un fons comú que servís per redimir del servei militar a aquells que els toqués la bola negra. Per fer-ho legal, van acordar la fundació d'una societat mútua, amb els estatuts corresponents. El 22 de març de 1868 es van presentar a cal notari Ignasi Puig, de Manresa, 47 caps de casa del terme de Fals, per aprovar les bases de funcionament d'una "Sociedad de Socorros Mutuos", com es deia llavors. Els estatuts comptaven amb 31 articles, encapçalats amb un preàmbul que feia així:

... convencidos por la experiencia de los grandes beneficios que a ellos y sus familias resultarán de asociarse para la realización de los sorteos de los mozos comprendidos en las quintas o reemplazos del ejército (...) han venido en acordar que se establezca en este Pueblo y su termino una sociedad de socorros mutuos cuyo objeto es facultar a los jovenes a quienes comprenda el reemplazo (...) las cantidades suficientes para la compra de sustitutos que les reemplacen en aquel servicio ...

El fons comú estava format per les aportacions o quotes dels socis, que no eren els joves sinó els seus pares o germans grans. Les aportacions començaven en complir l'edat de set anys, amb una quota de 4 rals de bilió. Als vuit anys, la quota pujava a 8 rals, als nou, 12 rals, als deu, 16 rals, i així, augmentant de quatre, fins arribar als divuit anys, que pagaven 48 rals. Als dinou, la quota s'incrementava fins a 60 rals, i s'acabava als vint anys pagant 80 rals. Si el futur soldat moria abans de ser quintat, la família recuperava el 75% de les aportacions fetes fins el moment. Altres articles del reglament estipulaven les funcions i la durada dels càrrecs directius. Cada any era obligat fer una assemblea per donar compte de l'estat de la caixa i per renovar les persones de la junta.

Quan es va constituir la Societat, la junta la van formar els següents:

President: Cristòfol Moncunill Alsina, del mas Monconill.
Tresorer: Josep Galí Vilanova, del mas Boixeda. Comptador: Pasqual Espinalt Aloy, del mas Campserver. Secretari: Salvador Massana Brunet, del mas Massana. Vocals: Jaume Biadiu Comallonga, de ca l'Isidró, i Valentí Grau Trullàs, de cal Tinai.

En l'acta fundacional es va establir que la Societat funcionaria durant trenta anys, des de l'any 1868 fins l'any 1898. Dissortadament no s'han conservat ni el llibre d'actes ni el de comptes, documents que ens permetrien conèixer l'activitat de la Societat al llarg de la seva vigència.

Val a dir que associacions d'aquesta mena van ser relativament freqüents en aquella època, però no ens consta que n'hi hagués hagut cap més als pobles de la nostra rodalia. Se sap que soldats de Fonollosa i Camps van servir a l'exèrcit colonial espanyol i, fins i tot, un tal Isidre Grau Muns, de Camps va morir de febre groga el 1897 a l'hospital militar "Sancti Spiritus" de la Habana. Servia en el primer batalló del "Regimiento de Infanteria América nº14".

El 10 d'octubre de 1898, un cop dissolta la Societat, l'advocat Joan Puigpiqué i Raurich va presentar una demanda al Jutjat Municipal de Fonollosa contra els associats. La va presentar en nom de tres joves del poble que havien pagat de la seva butxaca els substituïts, i reclamava la restitució dels diners, al·legant que els tres havien pagat religiosament les quotes. Josep Rebolleda Cases reclamava 2.046 pessetes, i els germans Josep i Antoni Bonvehí Feixes, 1.596 pessetes cadascú. No se sap què va resoldre el jutge al respecte.

La creació d'aquesta societat, on participaven la majoria de les famílies del poble, és un exemple més de la capacitat d'organitzar-se i cooperar que tenien els nostres avantpassats de Fals. Aquest esperit associatiu està molt arrelat al poble, i s'ha manifestat al llarg de la història, des del funcionament en assemblea de la primitiva "universitat" o ajuntament de Fals, passant per diversos sindicats de pagesos, fins a les darreres iniciatives com són la Cooperativa, l'Associació Cultural, o l'Associació de Veïns.

